

УДК 061.66:06.043.6:338.24

T. Marusey, I. Mushenik, Candidate Degree in Economics, lecturer, State Agrarian and Engineering University in Podilya

THE FEATURES OF INFORMATION & CONSULTING SUPPORT FOR MANAGEMENT STABLE OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Annotation. *The article covers the theoretical and practical aspects of information management software consulting sustainable development of agricultural enterprises. Reflect the principles and forms of organization of information consulting activities. Investigated the main activities of information & consulting service.*

The experience of consulting services for the rural economy. The features of the formation of information and consultancy services in the agricultural sector of the national economy.

The basic directions of development of information and consultation for sustainable agricultural development. Agreeing with the views of the authors determined that the sustainable development of the agricultural sector (enterprises) as the ability for a long time to ensure the unity and cooperation of play production capacity, human resources and the environment.

Three closely interrelated components of sustainable development: economic, social and environmental. Recommendations for the development of innovation through information and consultancy services.

The system of information and consultation service organizations and households. Indicate what information and advisory service is the link between science, education and industry.

The main areas of this service are: information, consulting, innovation, education, exhibition, publishing and participation in the development and implementation of agricultural policy.

Keywords: *sustainable development, management, information and consultancy support, information & consulting service.*

Т.В. Марусей, І.М. Мушеник, кандидати економічних наук, доценти ПДАТУ

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТІЙКІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються теоретичні та практичні аспекти інформаційно-консультаційного забезпечення управління стійким розвитком аграрних підприємств. Висвітлено принципи і форми організації інформаційно-консультаційної діяльності. Досліджено основні напрямки діяльності інформаційно-консультаційної служби.

Ключові слова: *стійкий розвиток, управління, інформаційно-консультаційне забезпечення, інформаційно-консультаційна служба.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними значеннями. В умовах становлення ринкової економіки процес управління економічною стійкістю сільськогосподарського підприємства – інформаційний процес, де інформація є одним з головних ресурсів, в той же час – це продукт діяльності людини, оскільки є результатом обробки первинних даних. Наскільки якісною і корисною для цілей управління стійкістю буде інформація, безпосередньо залежить від інформаційних технологій, що при цьому використовуються. Виходячи з вищевикладеного, вважаємо актуальним питання інформаційно-консультаційного забезпечення управління економічною стійкістю сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Питання управління економічною стійкістю аграрних підприємств і подальшого їх розвитку розглядалось у працях багатьох українських та зарубіжних вчених: І. Ансоффа, В. Андрійчука, В. Аранчій, О. Ареф'єва, А. Бабенка, А. Беллоу, О. Березіна, І. Бланка, В. Борисової, В. Вітлінського, П. Гайдучького, Ю. Губені, О. Гудзь, М. Дем'яненка, М. Корецького, Н. Лобової, М. Маліка, П. Макаренка, Л. Мельника, В. Меселя-Веселяка, В. Плаксінка, С. Покропивного, П. Саблука, Г. Савицької, О. Ульянченка, А. Чупіса, В. Юрчишина й інших. Водночас проблема формування інформаційно-консультаційного забезпечення управління стійким розвитком сільськогосподарських підприємств не отримала вичерпного розв'язання, що обумовлює актуальність обраного напряму дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів інформаційно-консультаційного забезпечення управління стійким розвитком аграрних підприємств і основних напрямків діяльності інформаційно-консультаційної служби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення завдань управління економічною стійкістю підприємства багато в чому залежить від ефективного управління інформаційним простором його діяльності. Стійкість сільського господарства, як складної економічної, соціальної та екологічної системи, визначається зовнішніми і внутрішніми факторами й умовами. Серед найважливіших факторів, що сприяють забезпеченню стійкості аграрного виробництва, особливе місце займає інформаційно-консультаційне забезпечення. Добре налагоджена система інформаційного та консультаційного забезпечення управління стійкістю дозволяє найбільш повно і достовірно охарактеризувати зовнішнє і внутрішнє середовище господарюючого суб'єкта, прийняти оптимальне для кожної конкретної ситуації управлінське рішення, знизити ризики в його діяльності та забезпечити сталий розвиток аграрних підприємств. Тому існує потреба в інформації для управління сталим розвитком аграрних суб'єктів господарювання, а інформаційно-консультаційне забезпечення має підтримувати їх функціонування на всіх стадіях виробничого циклу.

Актуальність і значимість інформаційно-консультаційного забезпечення управління сталим розвитком сільського господарства обумовлена істотним скороченням за роки реформ виробництва, деградацією ресурсного потенціалу, посиленням відтоку кваліфікованих фахівців з села. Ефективність управління стійкістю галузі значною мірою залежить від діяльності інформаційно-консультаційних служб (ІКС).

Аналіз наукової літератури свідчить про наявність безлічі підходів до виявлення сутності сталого розвитку. Слід погодитися з точкою зору авторів, що визначають сталий розвиток аграрного сектору (підприємства) як здатність протягом тривалого часу забезпечувати в єдності та взаємодії відтворення виробничого потенціалу, людських ресурсів та природного середовища. Вони виділяють три взаємопов'язані складові сталого розвитку: економічну, соціальну та екологічну [3].

Інформаційне забезпечення є найважливішим чинником стабільного розвитку аграрного виробництва. Добре налагоджена система інформаційного забезпечення дозволяє знижувати ризики в діяльності господарюючих суб'єктів, приймати оптимальні управлінські рішення для кожної конкретної

ситуації. Інформаційне забезпечення розглядається в літературі з різних позицій. В «Економічній енциклопедії» дано найбільш узагальнене визначення інформаційного забезпечення, яке розглядається як: 1) відомості, знання, що надаються споживачеві в ході робіт по задоволенню його інформаційних потреб; інформація, відповідним чином оброблена (відібрана, систематизована і оформлена); 2) одна зі складових сучасних автоматизованих інформаційних систем; 3) процес надання інформації окремим особам або групам відповідно до їх інформаційних потреб [1].

Інформаційне забезпечення включає такі елементи як інформація, джерела інформації, методи збору та аналізу інформації, засоби збору, видачі, обробки, зберігання та захисту інформації, інформаційні системи і технології, комунікаційні процеси. Основа інформаційного забезпечення – інформація, яка є одним з найважливіших ресурсів поряд з матеріальними, трудовими і фінансовими. Інформація про технології та організації аграрного виробництва, переробки аграрної продукції, засоби механізації і автоматизації технологічних процесів, сорти рослин і породи тварин, нові форми організації управління, кон'юнктуру ринку продукції та матеріальні ресурси служить найважливішою складовою процесу управління сталим економічним розвитком аграрного сектору. Роль інформації в забезпеченні сталого розвитку сільського господарства зростає у зв'язку з переходом галузі до наукомісткої спеціалізації. Сучасне аграрне виробництво широко використовує біотехнологію і генну інженерію. Необхідність передачі сільгоспвиробникам інформації про наукові розробки викликана також тим, що, на відміну від великих промислових підприємств, сільськогосподарські підприємства, в силу нестачі фінансових ресурсів не можуть здійснювати наукові дослідження і самостійно організовувати науково-технічне обслуговування аграрної діяльності. До того ж, за роки ринкових перетворень в аграрних формуваннях різко скоротилася кількість висококваліфікованих фахівців. У дореформений період на великих сільськогосподарських підприємствах фахівці фактично виконували роль консультантів, як носії інформації по нововведенням.

Основними джерелами інформації для різних видів стійкості є освітні установи, наукові організації, суб'єкти агропродовольчого ринку, органи законодавчої і виконавчої влади. Вищі та середні спеціальні навчальні заклади, інститути з перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників АПК формують навчально-методичні, науково-методичні матеріали. Інформація науково-дослідних організацій – наукові праці, науково-методичні матеріали, відомості про наукові розробки для використання у виробничій діяльності. Джерелами інформації виробничої та ринкової сфери виступають показники діяльності сільськогосподарських підприємств, ринкової кон'юнктури. Інформацією органів державної влади є нормативно-правові акти, а також аналітична і оперативна інформація.

У практичній діяльності сільгоспвиробники отримують важливу інформацію з міністерств (департаментів) сільського господарства регіонів, управлінь сільського господарства, від ІКС, індивідуальних консультантів. Джерелами інформації служать також телебачення, періодичні видання, Інтернет, науково-практичні семінари та конференції, спеціалізовані виставки-демонстрації. Сільськогосподарські підприємства використовують різні види інформації: науково-технічну, виробничу, управлінську, економічну, соціальну, правову. Залежно від джерел отримання інформація поділяється на внутрішню і зовнішню. До внутрішньої інформації належать всі види обліку, бухгалтерська і статистична звітність, договірні відносини з постачальниками і покупцями, інвесторами, різні види планів, бізнес-план. Інформація, що отримується за межами суб'єкта господарювання, відноситься до зовнішньої. До її складу входить інформація в галузі оподаткування, кредитування, ціноутворення; про стан попиту і пропозиції на продовольчі товари; відсоткові ставки за кредит; діяльності покупців аграрної продукції та постачальників різних ресурсів промислового виробництва, надання ремонтних і будівельних послуг; нові технології, сорти рослин і породи тварин; форми організації виробництва і управління; консультування із законодавчих, правових і фінансових питань; організації бухгалтерського обліку та звітності. Використання різних джерел інформації, її обробка та зберігання дозволяють приймати рішення з питань сталого розвитку аграрних підприємств. Існує цілий ряд засобів і методів передачі інформації від джерела до споживача. Процес поширення знань, передачі інформації сільгоспвиробникам пройшов через багато стадій розвитку, починаючи з усної лекторсько-консультативної служби, первісної видавничої діяльності та закінчуючи сучасною комп'ютеризованою системою зв'язку. Поширення сформованих знань та інформаційних фондів актуальної інформації, що є комбінацією цих інформаційних джерел – основа інформаційно-консультативного обслуговування клієнтів [2].

Роль ІКС полягає в передачі користувачам наукової, технологічної та ринкової інформації, передового вітчизняного та зарубіжного виробничого досвіду. Основними фахівцями цієї служби є консуль-

танти, які володіють знаннями законодавства, аграрного виробництва, ринкових методів господарювання, навичками підготовки управлінських рішень, а також спілкування, навчання. Користувачі інформаційно-консультаційних послуг – сільськогосподарські та агропромислові організації, селянські (фермерські) господарства, органи державного управління АПК, населення. Кожен суб'єкт зацікавлений отримати від наданих послуг економічний, соціальний та екологічний ефект. Є досить багато визначень служб сільськогосподарського консультування. На думку Джона Рассела, сільськогосподарська служба консультування може бути визначена як представлення знань і навичок, необхідних фермерам для освоєння і застосування більш ефективних методів у рослинництві і тваринництві з метою підвищення продуктивності та поліпшення життєвих стандартів [5].

Приблизно таке ж визначення службі дають К.М. Фішер та інші. В їх трактуванні сільськогосподарська служба консультування та навчання фермерів ставить своїм завданням передачу інформації і практичних навичок для більш ефективного використання наявних ресурсів. Однак найбільш чітко висловили сутність служби А.В. Ван Ден Бан і Х.С. Хокінс: «Сільськогосподарська служба консультування – це свідомо передача інформації з метою допомогти людям формувати здорову думку і приймати правильні рішення» [6-8].

Служба сільськогосподарського консультування не тільки організовує передачу ідей, інформації, знань, порад, навичок, а й надає практичне сприяння з їх освоєння у виробництві. ІКС виступає сполучною ланкою між наукою, освітою і виробничою сферою. Основними напрямками роботи служби є інформаційна, консультаційна, інноваційна, освітня, виставкова, видавнича діяльність, а також участь у розробці та реалізації агропродовольчої політики (рис. 1).

Рис. 1. Основні напрямки діяльності інформаційно-консультаційної служби

Таким чином, інформаційно-консультаційна служба – це єдина державна багаторівнева система, яка активно взаємодіє з наукою, освітою і агропромисловою сферою з метою доведення до господарюючих суб'єктів і органів управління інформації для практичного її застосування. Служба функціонує переважно за рахунок фінансової підтримки держави. Її основна мета у аграрному секторі реалізується через систему завдань: розповсюдження спеціальних знань, впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки й технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню консультаційних послуг із питань аграрного виробництва та розвитку соціальної сфери села, підвищення рівня знань і удосконалення практичних навичок прибуткового господарювання в ринкових умовах.

Висновки. Інформаційно-консультаційне забезпечення у будь-якій формі є дуже важливою ланкою, яка об'єднує науку та практику і має за основну мету – доведення наукових розробок у вигляді доступної інформації до конкретних її споживачів. Розв'язання проблеми підвищення ефективності системи управління в сільськогосподарських підприємствах та збільшення виробництва сільськогос-

подарської продукції разом з поліпшенням її якості вимагає радикальних перетворень економічних відносин, прискорення науково-технічного прогресу і перебудови інформаційної системи аграрного сектору економіки. Важливими елементами такої перебудови є удосконалення системи інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників та створення в аграрному секторі єдиного інформаційного простору, зорієнтованого на забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах.

Список використаних джерел

1. Экономическая энциклопедия / науч.-ред. совет изд-ва «Экономика»; Ин-т экон. РАН; гл. ред. Л.И. Абалкин. – М.: ОАО «Изд-во «Экономика», 1999. – 1055 с.
2. Иванова Е.В. Информационно-консультационное обеспечение управления устойчивым развитием сельского хозяйства северного региона / Иванова Е.В. // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2011. – № 4 (22) 2012. – С. 174-188.
3. Иванов В.А. Методологические основы устойчивого развития аграрного сектора / В.А. Иванов, А.С. Пономарева // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2011. – № 4(16). – С. 109-121.
4. Кальна-Дубінюк Т.П. Управлінський консалтинг в інноваційному розвитку підприємств / Т.П. Кальна-Дубінюк // Науковий вісник НУБіП України. – К., 2009. – Вип. 142, ч. 1. – С. 76-81.
5. Рассел Дж. Альфа-лидерство / Дилтс Р., Дириг Э., Рассел Дж. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2004. – 256 с. (Проект «Магия высшей практической психологии»).
6. Фишер К. История новой философии: Бенедикт Спиноза / К. Фишер. – М.: АСТ, Транзиткнига, 2005. – 557 с.
7. Van Den Ban A.W. and H.S. Hawkins – Agricultural Extension. Second edition, Blackwell Science LTD, – Oxford, 1996.
8. Van Den Ban A.W. Forms and methods of work of information-consulting service in Russia: Sd. Mater. Konf. po IKS. – М., 1998.

***Аннотация.** Рассматриваются теоретические и практические аспекты информационно-консультационного обеспечения управления устойчивым развитием аграрных предприятий. Отражены принципы и формы организации информационно-консультационной деятельности. Исследованы основные направления деятельности информационно-консультационной службы.*

***Ключевые слова:** устойчивое развитие, управление, информационно-консультационное обеспечение, информационно-консультационная служба.*